

Justis- og beredskapsdepartementet
Sivilavdelingen
Innsendt via regjeringen.no

Deres referanse: 20/2965
Vår referanse:
Dato: 14/09/2020

Høringsuttalelse – endringer i verjemålslova og verjemålsforskrifta om godtgjering mv.

1. Innledning

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. NIM skal blant annet gi råd til regjeringen og andre offentlige organer om gjennomføringen av menneskerettighetene.¹ I dette ligger det at NIM kan gi råd om alle saker som gjelder beskyttelse og fremme av menneskerettighetene. NIMs rolle vil primært være å foreta en vurdering av hvordan foreslått lovgivning, strategier eller programmer forholder seg til Norges menneskerettslige forpliktelser. Det er i utgangspunktet ikke NIMs oppgave å uttale seg om hensiktsmessigheten av forslaget.

NIM registrerer at endringene i høringsnotatet i stor grad dreier seg om fastsettelse av satser og timegodtgjøring for verger. NIM har ikke vurdert i hvilken grad disse forslagene kan reise menneskerettslige spørsmål. NIM vil i det følgende fokusere på den endringen som er foreslått i ordlyden «under vergemål» i flere bestemmelser.

2. Endring av ordlyden «under vergemål»

I høringsnotatet foreslås det å bytte ut ordlyden «under vergemål» med ordlyden «vedtatt vergemål for». Dette forslaget søker å tydeliggjøre at vergemål i all hovedsak er en frivillig ordning for dem det gjelder. Som departementet noterer: Ordlyden *person under vergemål* gir ikkje assosiasjonar til frivilligheit.² Departementet sier videre at man vil komme tilbake med en nærmere vurdering av ordbruken i vergemålsloven for å tydeliggjøre «sjølvråderetten», at inntil videre kommer man med denne justeringen, og viser til at den foreslåtte endringen gir bedre samsvar med FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 12 som bestemmer

¹ Lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, jf. lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter § 1 annet ledd og § 3 første ledd bokstav b.

² Høringsnotatet side 15.

at personer med nedsatt funksjonsevne “*enjoy legal capacity on an equal basis with others in all aspects of life*”.

Retten til selvbestemmelse og personlig autonomi er sentrale menneskerettigheter som følger av flere menneskerettighetskonvensjoner. CRPD knesetter et paradigmeskifte i synet på personer med nedsatt funksjonsevne. Man skal bestrebe seg på å *kartlegge personens reelle ønsker*, i motsetning til å basere seg på en vurdering av hva som er til personens «beste». CRPD legger opp til at dette primært skal gjøres ved å gi vedkommende støtte til å ta sin beslutning, ikke ved å gjøre begrensninger i vedkommendes rettslige handleevne.

CRPD artikkel 12 tredje ledd sier at statene “*shall take appropriate measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity.*” Fjerde ledd omhandler plikten til å sikre at det finnes beslutningsstøttesystemer og beskyttelsesmekanismer som sikrer at alle tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne respekterer personens rettigheter, vilje og preferanser, og forhindrer misbruk. Femte ledd gjelder rettigheter på nærmere angitte områder, slik som å kunne kontrollere egne økonomiske forhold eller å eie eiendom.

NIM legger til grunn at artikkel 12 sett som helhet innebærer at man må opprette et system for beslutningsstøtte. Særlig hvis man skal forstå artikkel 12 andre ledd som at beslutninger i visse tilfeller kan treffes *på vegne av* personer med funksjonsnedsettelse, må man samtidig ta hensyn til kravet i artikkel 12 fjerde ledd om et beslutningsstøttesystem. Denne tolkningen av artikkel 12 baserer seg først og fremst på ordlyden, på formålsbetraktninger og konvensjonen sett i sin kontekst, som er de tolkningsreglene som følger av Wienkonvensjonen om traktatrett.³

Forpliktelsen i artikkel 12 til å sørge for beslutningsstøtte gjelder også for personer som har sin rettslige handleevne i behold, selv om de er under vergemål. De aller fleste personer som er under vergemål i Norge har sin rettslige handleevne i behold, men de fleste av dem trenger likevel beslutningsstøtte i ulik grad.

Den endringen departementet foreslår omhandler nettopp frivillig vergemål. Det er et lite skritt i riktig retning å endre ordlyden fra «under vergemål» til «vedtatt vergemål for». Terminologien «vergemål» er i seg selv imidlertid lite egnet til å reflektere at dette er en frivillig ordning.

Høringsnotatet sier at regjeringen vil komme tilbake med en nærmere vurdering av ordbruken i vergemålsloven «for å sikre eit lovspråk som bidreg til å understreke sjølvråderetten». NIM mener primært at det er behov for en endring av hele vergemålssystemet i tråd med det paradigmeskiftet CRPD har markert. Selve begrepet

³ Wienkonvensjonen om traktatrett av 23. mai 1969, artikkel 31. Se NIMs høringsuttalelse til tvangslovutvalget side 16. Tilgjengelig på nhri.no

«vergemål» er neppe i tråd med denne utviklingen og burde byttes ut, men i tillegg burde beslutningsstøtte sikres slik at retten til selvbestemmelse og personlig autonomi i størst mulig grad kan ivaretas for alle. Som NIM uttalte i sin høringsuttalelse til endringer i vergemålsloven (datert 14. februar 2019), er det på tide med en systematisk endring av hele vergemålsinstituttet.⁴

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen

Assisterende direktør

Mina Haugen

Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

⁴ Høringsuttalelsen er tilgjengelig på nhri.no